

4. MISTRA REES – Resource-Efficient and Effective Solutions. URL: <https://mistrarees.se/home/>
5. Uwe G. Schulte (2013). New business models for a radical change in resource efficiency. *Environmental Innovation and Societal Transitions*. Vol. 9, PP. 43-47. <https://doi.org/10.1016/j.eist.2013.09.006>.
6. Potting, J., Hekkert, M. P., Worrell, E., & Hanemaaijer, A. (2017). *Circular Economy: Measuring innovation in the product chain*. 46 p.
7. ISO/DIS 59004. (2023). Circular Economy – Terminology, Principles and Guidance for Implementation. In.

Корват О. В.
к. е. н., доцент, п. н. с.
НДІ правового забезпечення
інноваційного розвитку НАПрН України
м. Харків, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ ЕКОСИСТЕМ

Відомо, що регуляторне втручання держави в економіку необхідно для захисту національних інтересів на зовнішніх ринках, створення сприятливих умов для ефективного розвитку країни, усунення недоліків ринкових механізмів і негативних наслідків ринкових процесів, які не вирішуються автоматично [1, с. 13]. Якщо державне регулювання класичної економіки передбачає застосування регуляторних впливів на ринкову кон'юнктуру та діяльність економічних агентів (фізичних і юридичних осіб), то з цифровізацією соціально-економічних відносин виникає ще один об'єкт уваги державних регуляторів – економічна екосистема, яка займає проміжний рівень між економічним агентом і ринком.

Економічну екосистему можна представити як єдиний комплекс, утворений фізичними і юридичними особами, пов'язаними між собою виробництвом, розподілом, обміном і споживанням цифрової інформації в кіберпросторі й економічних благ в економічному середовищі. Для екосистеми властиві всі ознаки відкритих економічних систем, зокрема цілісність, цілеспрямованість, ієрархічність, взаємозв'язок і взаємозалежність учасників, гетерогенність (або принцип різноманіття), емерджентність (виникнення нових властивостей і функцій, що відсутні у фізичних і юридичних осіб), здатність до саморозвитку та саморегуляції.

Функціонування економічних екосистем на базі цифрових платформ як технічній інфраструктурі набуває все більшого поширення. Платформи дозволяють масштабувати діяльність, прискорювати й оптимізувати бізнес-процеси, знижувати витрати, отримувати позитивні мережеві ефекти та

швидко розвиватись, удосконалюючи й розширюючи можливості з виробництва товарів і послуг завдяки діяльності підприємств-комплементаторів, які доповнюють продукти інших виробників цифровими новаціями, збільшуючи їх споживчу цінність. За рахунок цих властивостей екосистемна модель руйнує традиційні підприємницькі структури [2, с. 41] та реформує економіку.

Крім мережевих ефектів, швидкого масштабування й економії на масштабах для екосистем характерні багатосторонність взаємовідносин, використання оцифрованих великих даних для аналізу й управління, специфічний характер конкуренції за цінності, бізнес-можливості та якість пропозицій [3, с. 215]. Враховуючи особливості цифрових екосистем, динамічну мінливість ринкових умов, численні ризики нерівності взаємин та інформаційної безпеки громадян, бізнесу і держави [4], а також відставання правового забезпечення від інноваційних нововведень і змін, теорія та методи державного регулювання економіки в цифрову епоху мають бути переосмислені й трансформовані. Зокрема, доцільно включити екосистеми до об'єктів теоретичного вивчення суспільних наук; змінити механістичний погляд на економіку як систему взаємодії автономних агентів на органічний, розглядаючи економічних агентів як відносно самостійних учасників екосистем; досліджувати й впливати на функціонування екосистем, базуючись на знаннях синергетики [5, с. 137].

Регулювання економіки відбувається з певною метою, визначеною в стратегічних документах державного рівня. Зазвичай, мета регулювання має соціальну ціль та економічний інструмент її досягнення, наприклад забезпечення сприятливих соціально-економічних умов життєдіяльності [6, с. 18], гідного рівня життя населення та добробуту нації [1, с. 14] за рахунок створення господарської системи, орієнтованої на оптимізацію використання наявних ресурсів [6, с. 18], формування соціально-орієнтованої економіки на основі конкурентоздатності національного виробництва [1, с. 14]. Для досягнення цілей державні органи влади виконують завдання і повноваження, реалізують заходи, спрямовані на скерування поведінки фізичних і юридичних осіб у цільовому напрямі [6, с. 17], створення сприятливих умов їх діяльності, у тому числі сприятливих і безпечних умов в екосистемному середовищі.

Існує три аспекти, які важливі у функціонуванні екосистем: право власності на платформу, механізми створення цінності та автономність комплементаторів [7, с. 88]. Розподіл влади в екосистемі залежить не лише від форми власності на цифрову платформу і кількості власників, але й

моделі управління: централізованої чи децентралізованої [7, с. 90-91]. Механізми створення цінності в екосистемній економіці базуються на ефективності пошуку партнерів, спрощенні транзакцій, а також наданні різноманітних можливостей [7, с. 91-92]. Залежно від ступеня автономності комплементаторів існують або стратегічні партнерства комплементаторів з власниками платформи, або більш вільні взаємовідносини, при цьому в одній екосистемі можуть співпрацювати та конкурувати комплементатори як з високою, так і з низькою автономією [7, с. 92].

В цифрових екосистемах обов’язково є правила і стандарти взаємодії. Організовує цифрове середовище для співпраці оркестратор. Він координує діяльність акторів, залучає та активізує роботу зовнішніх учасників, забезпечує врегулювання конфліктів у разі їх виникнення [8]. Зважаючи на розглянуту специфіку економічних екосистем, їх функціонування потребує законодавчого врегулювання та нагляду з боку держави.

Таким чином, цифровізація економічних відносин змінює принципи діяльності суб’єктів господарювання, створення цінностей, отримання вартості, характер цифрових ринків і конкуренції, підвищує рівень ризиків. Для вирішення завдань ефективного розвитку цифрової економіки екосистеми, що базуються на цифрових платформах, мають стати новим об’єктом державного регулювання.

Література

1. Сребницька Т. Г. Державне регулювання економіки : навч. посіб. Харків : ХІУ, 2005. 102 с.
2. Семенов А. Ю. Екосистеми цифрових платформ як фактор трансформації бізнесу в умовах цифрової економіки. *Вісник КНУТД. Серія Економічні науки*. 2019. № 4. С. 39–50.
3. Корват О. В. Правові аспекти захисту конкуренції в економіці екосистем. *Актуальні проблеми господарської діяльності в умовах розбудови економіки Індустрії 4.0: збірник наукових праць НДІ ПЗІР НАПрН України за матеріалами III Круглого столу* (м. Харків, 25 травня 2023 року). Харків : НДІ ПЗІР НАПрН України, 2023. С. 214-220.
4. Корват О. В. Формування державної політики у сфері цифрових платформ і екосистем. *Право та інновації*. 2023. № 3 (43). С. 83-88.
5. Проноза П. В., Корват О. В. Багатоаспектність розвитку економічних систем. Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. «*Економічний розвиток і спадщина Семена Кузнеця*», 30 – 31 трав. 2019 р. : тези доповідей. Харків : ДІСА ПЛЮС, 2019. С. 137-138.
6. Третяк Г. С., Бліщук К. М. Державне регулювання економіки та економічна політика : навч. посіб. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2011. 128 с.
7. Hein A., Schreieck M., Riasanow T., Setzke D. S., Wiesche M., Böhm M., Krcmar H. Digital platform ecosystems. *Electronic Markets*. 2020. Vol. 30. P. 87-98. DOI: <https://doi.org/10.1007/s12525-019-00377-4>.
8. Юрчак О. Технологічні екосистеми та роль кластерів в їх створенні та керуванні. 19.08.2023. URL : <https://www.clusters.org.ua/blog-single/tech-ecosystems-and-cluster-role-in-their-orchestration/>.